

УДК 373.5.016:811.411.16

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2020-96-3-28-43>

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНО-МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЛІЦЕЙСТІВ У НАВЧАННІ МОВИ ІВРИТ

Н. В. Бакуліна

ORCID 0000-0002-8970-2660

У статті обґрунтовано актуальність проблеми формування культурно-мовної компетенції ліцейстів у навчанні мови іврит, проаналізовано лінгвістичну, лінгводидактичну, навчально-методичну літературу та чинні нормативні документи з метою визначення науково-методичних засад компетентісно орієнтованого навчання мови іврит у ліцеї, представлено результати констатувального та формульовального етапів педагогічного експерименту для вивчення стану формування культурно-мовної компетентності, визначення рівня її сформованості в результаті дослідного навчання та корекції запропонованого змісту навчальних матеріалів.

Так, визначено поняття «культурно-мовної компетенції», провідні принципи навчання мови іврит у ліцеї, базові компоненти змісту культурно-мовної компетентності ліцейстів у процесі навчання мови іврит, представлено кількісний і якісний аналіз результатів дослідного навчання для виявлення ефективності запропонованої методики.

Отримані результати було застосовано до розроблення й уточнення змісту, методів і прийомів компетентісно орієнтованого навчання мови іврит у ліцеї та до підготовки рукопису розділів навчально-методичного посібника «Методика роботи з культурологічними текстами на уроках мови іврит у ліцеї».

Дослідження підтвердило свою актуальність і перспективність, довело вмотивованість застосування запропонованої методики, що має цілісний характер і спирається на науково виважені та належно апробовані дидактичні та лінгводидактичні принципи.

Дослідження стосується лише однієї з проблем навчання мови іврит у ліцеї. Перспективу подальших досліджень бачимо в теоретичному та технологічному розробленні інших проблем компетентісно орієнтованого навчання мови іврит з огляду на

культуrowідповідну парадигму освіти та сучасні інноваційні педагогічні технології навчання.

Ключові слова: *культурно-мовна компетенція, мова іврит, учні ліцею.*

Постановка проблеми. Бурхливий розвиток постіндустріального суспільства та сучасні трансформаційні процеси глобалізації й інтеграції світу зумовлюють пошук нових шляхів розвитку всіх сфер людського буття, зокрема науки й освіти.

Ці зміни спонукають до переходу від утилітарної індустріальної освіти до інтегральної освітньої парадигми, в якій система навчання має бути зорієнтована не тільки на передачу знань і розвиток навичок, а й на всебічну підтримку становлення особистості як повноцінного автора впродовж всього свого життя та формування нових компетенцій. Так, нині поряд з такими ключовими компетенціями, як концентрація й управління увагою, емоційна та цифрова грамотність, творчість і креативність, екологічне мислення та здатність до (само)навчання, однією з актуальних навичок майбутнього є крос-культурність.

Зміна знанневоцентричної парадигми навчання на культуrowідповідну дозволяє ширше усвідомити, що саме культура стає центральним змістом освіти.

Виходячи з цього, у функціональному аспекті змінюється і мета, і зміст освіти, зокрема мовної. При цьому, за Є. І. Пассовим (2007), «метою стає розвиток людини як індивідуальності, здатної вести діалог культури..., а змістом – іншомовна культура як духовна субстанція ...».

До того ж «обізнаність і здатність до самовираження в сфері культури» нині є однією з десяти ключових компетентностей, визначених у концепції «Нова українська школа», та передбачає формування таких основних умінь, як здатність «використовувати досліджувану мову як засіб пізнання національної та світової культури, як засіб культурного самовираження; дотримуватися норм мовного етикету; оцінювати твори мистецтва, ділитися своїми враженнями про них; створювати тексти публіцистичного, художнього стилів, висловлюючи в них свої почуття й оцінки щодо навколишнього світу» (НУШ, 2017).

Важливість побудови змісту освіти на засадах культуrowідповідної парадигми підкріплена й положеннями, зазначеними у Проекті Державного стандарту базової середньої освіти (2020), численних європейських рекомендаціях щодо реформування освітньої галузі тощо.

Тому на сучасному етапі розвитку української системи освіти парадигма культуrowідповідності та навчання на засадах компетентісно та особистісно-орієнтованого й емоційно-ціннісного підходів набуває

пріоритетного значення та потребує переосмислення, ретельного розроблення й упровадження в освітній процес.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Особливої уваги потребує добір змісту й освітніх технологій для формування культурно-мовної компетенції як інтегральної складової наскрізних і предметних компетентностей здобувачів освіти під час опанування освітніх курсів, зокрема навчання мов. Ці загальні методологічні проблеми потребують як фундаментальних, так і прикладних досліджень й у навчанні мови іврит в ліцеї.

Базовий зміст компетентісно орієнтованого навчання мови іврит у ліцеї визначено у чинній навчальній програмі з мови іврит для учнів 10-11 класів (Бакуліна, Щербак, Яковлева, 2017). Проте його реалізація потребує розроблення методики формування культурно-мовної компетентності ліцеїстів, а саме методики роботи з текстом як найважливішої одиниці культури. Адже саме ретельний добір текстів культурологічного спрямування сприятиме формуванню культурної особистості, вихованню толерантного етнокультурного усвідомлення, налагодженню діалогу, взаєморозуміння та поваги між представниками полікультурного суспільства та їх інтеграції й єдності, дозволить знизити рівень упередженості та ксенофобії тощо.

Методологічною основою нашого дослідження стали філософські положення про єдність цінностей і культури, духовності та моральності, творчості та розвитку, свободи та відповідальності, спілкування та самовизначення. Саме вони обумовлюють зміни у змісті взаємопов'язаних, взаємозалежних і взаємообумовлених аспектів освітнього процесу – пізнання, розвитку, виховання і навчання, а основними дидактичними поняттями стають оволодіння, засвоєння і формування. Таким чином, процес пізнання важливо націлювати на оволодіння культурознавчим змістом, на засвоєння фактів культури народу та мови як невід'ємної частини культури, розвиток – на оволодіння психологічним змістом (комунікативними та творчими здібностями, психічними функціями тощо), виховання – на оволодіння педагогічним змістом (духовними, етичними та моральними аспектами), а вчення – на оволодіння соціальним змістом, засвоєнням мовленнєвих умінь як засобу спілкування в соціумі, формуванням навичок міжкультурного спілкування (Пассов, 2007, 2009).

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. У процесі аналізу теоретичної бази дослідження з'ясувалося, що, незважаючи на значну кількість робіт у галузі зарубіжної та вітчизняної лінгвістики, етно- та психолінгвістики, в

практиці навчання немає єдиного тлумачення й узгодження лінгвістичних термінів і лінгводидактичних понять і відповідно розроблених освітніх технологій, які відповідають культурновідповідній парадигмі освіти.

Так, з одного боку, існують різні трактування термінів, пов'язаних з формуванням іншомовної культури, як, наприклад, терміни «культурна компетентність» (Прохоров, 2017), «мовна компетенція» (Хомський, 1999), «мовна компетентність» (Слобін та Грін, 1976), «культурно-мовна компетенція» (Телія, 2004; Селіванова, 2011), «лінгвокультурологічна компетенція» (Воробйов, 2008), «культурно-мовна компетентність» (Маслова, 2010), «лінгвокультурна компетенція» (Шкатова, 2009), «лінгвоетнічна комунікативна компетенція» (Нелюбін, 2016).

У шкільній лінгводидактиці вживають термін «лінгвокультурологічна компетентність», яка розглядається як «сукупність умінь з оперування в процесі комунікації знаннями про культуру народу, втіленими в його національній мові». На цьому базуються, наприклад, роботи з навчання іноземних мов (Редько, Полонська, Басай, 2013), мов національних меншин (Фідкевіч та Курач, 2015, 2017; Дороз, 2009; Халупо, 2011) та роботи інших учених, в яких обґрунтовано та досліджено окремі елементи змісту лінгвокультурологічної роботи в школі з рідної й іноземної мов, виявлено особливості навчальних текстів з культурологічної спрямованістю.

В області івритської філології певні аспекти врахування національно-культурної специфіки представлені роботами І. А. Мікаберідзе та С. О. Колоди. Так, роботи І. А. Мікаберідзе (2008) охоплюють проблему взаємодії вербального та невербального компонентів комунікації на матеріалі російської й єврейської культур, а дослідження С. О. Колоди (2008; 2011) присвячені лінгвістичним аспектам організації структури івритського тексту, а також культурологічному підходу в навчанні івritу студентів-філологів.

Мета і завдання статті. Нерозробленість проблеми формування культурно-мовної компетенції у процесі навчання мов, зокрема мови іврит, спонукали нас здійснити дослідження, завдання якого полягали у теоретичному обґрунтуванні та розробленні методики роботи з культурологічними текстами для формування культурно-мовної компетенції учнів 10-11 класів у процесі навчання мови іврит у ліцеях України.

Для реалізації цих завдань було здійснено аналіз теоретичних джерел з проблеми дослідження з метою визначення науково-методичних засад компетентісно орієнтованого навчання мови іврит у ліцеї, дібрано тексти культурологічного спрямування та розроблено методику роботи з ними на уроках мови іврит у ліцеї, проведено констатувальний і формувальний

етапи педагогічного експерименту для вивчення стану формування культурно-мовної компетенції, визначення рівня її сформованості в результаті дослідного навчання та корекції запропонованого змісту навчальних матеріалів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. В першу чергу, ми виходили із понять культурної, культурологічної та культурно-мовної компетентції. За визначенням лінгвістів, культурна компетенція передбачає «розуміння й орієнтацію адресата в базових елементах культури, за допомогою яких усвідомлюється предметний (феноменальний) і духовний світ представників національної лінгвокультурної спільноти, мовою якого ведеться міжкультурна комунікація, а також розуміння пресупозицій, фонових знань, ціннісних установок, психологічної та соціальної ідентичності, властивих даній культурі», а культурологічна спрямована на «входження в культуру мови, що вивчається, подолання культурного бар'єра в спілкуванні» (Бацевич та Богданович, 2011, с. 101), в нашому випадку – єврейської культури та мови.

Термін «культурно-мовна компетенція» уживається у фразеологічно орієнтованому напрямі лінгвокультурологічних студій (школі В. Телія) та передбачає «здатність носіїв певної етнічної культури й мови впізнавати в мовних одиницях і мовленнєвих продуктах культурно значимі настанови, ціннісні орієнтири, культурні коди й можливість їхньої переінтерпретації, а також організовувати свою комунікативну поведінку та текстопородження згідно з цими культурними знаннями (Селіванова, 2011, с. 320).

Виходячи з цього, провідним принципом навчання мови іврит у ліцеї став принцип діалогу культур (Пассов, 2009). Також у доборі культурологічних текстів і навчального матеріалу ми керувалися такими вагомими лінгводидактичними принципами: культуровідповідності та культурної, комунікативної, пізнавальної, розвиваючої і виховної цінності; прагматичної та соціальної ефективності; взаємозв'язку навчання мови та культури; урахування рідної (першої) мови і культури й індивідуального мовного та культурного досвіду; автентичності; частотності; типовості та варіативності мовного і мовленнєвого матеріалу; тематичної організації навчання; концентричного вивчення тематики; інтегрованого навчання видам мовленнєвої діяльності й аспектів мови; науковості, достатності та доступності тощо (Ніколаєва, 2013; Редько, 2012).

Ці положення стали вагомим підґрунтям для визначення базових компонентів змісту культурно-мовної компетентності ліцеїстів у процесі навчання мови іврит. Насамперед, це знання базових елементів єврейської культури (національних звичаїв, традицій, реалій, історичних подій,

відомих постатей тощо); здатність виявляти у мові культурологічну, лінгвокультурну, країнознавчу, соціокультурну інформацію та користуватися нею з метою досягнення комунікативної мети; аналіз і зіставлення цінностей, культурних понять і явищ власної й інших культур; виявлення умінь здійснювати міжкультурну комунікацію, яка передбачає знання лексичних одиниць з національно-культурним (етнокультурним) компонентом семантики та навичок адекватного їх уживання у ситуаціях міжкультурного спілкування; розуміння та використання фонових знань, ціннісних установок під час спілкування; врахування психологічної та соціальної ідентичності, притаманної даній культурі, виявлення толерантної поведінки для досягнення взаєморозуміння в ситуаціях опосередкованого та безпосереднього міжкультурного спілкування; подолання труднощів і перешкод під час спілкування у формі діалогу культур.

Результати здійсненого констатувального педагогічного експерименту під час пошуково-моделювального етапу наукового дослідження виявили, що 68% учителів не володіють понятійним апаратом з проблеми, не мають достатнього навчального матеріалу та відповідно не здійснюють роботу для формування культурно-мовної компетентності ліцеїстів. У свою чергу, 84% опитаних учнів зазначили свою зацікавленість і водночас вкрай низький рівень знань і сформованих умінь. Це підтвердило актуальність проблеми дослідження та необхідність розроблення методики роботи з текстами культурологічного спрямування для формування культурно-мовної компетенції учнів у навчанні мови іврит у ліцеї.

Розроблені матеріали було апробовано під час формувального педагогічного експерименту в ході експериментального етапу дослідження.

Результати тестування ліцеїстів у процесі опрацювання експериментальних матеріалів засвідчили зростання рівня культурно-мовних вмінь ліцеїстів експериментальних класів. Так, підвищилися показники рівнів сформованості таких умінь, як: знання базових елементів єврейської культури (національних звичаїв, традицій, реалій, історичних подій, відомих постатей тощо) стали вищі на 18,8%; здатність виявляти у мові іврит культурологічну, лінгвокультурну, країнознавчу, соціокультурну інформацію та користуватися нею з метою досягнення комунікативної мети – на 25,4%; аналізувати та зіставляти ціннісно-культурні поняття й явища єврейської й української культур – на 17,3%; здійснювати міжкультурну комунікацію, яка передбачає знання лексичних одиниць з національно-культурним (етнокультурним) компонентом

семантики та навичок адекватного їх уживання у ситуаціях міжкультурного спілкування – на 22,3%; здатність самостійно створювати власний текст із використанням культурологічної інформації – на 28,6% та долати труднощі у процесі спілкування – на 25,6%. Середній показник сформованості культурно-мовних умінь в учнів експериментальних класів зріс на 23%.

Проміжні результати дослідження оприлюднено на наукових конференціях міжнародного, всеукраїнського та регіонального рівнів, семінарах, круглих столах та інших масових заходах та опубліковано у статтях і тезах у фахових наукових виданнях (Бакуліна, 2017–2020).

Отримані результати було застосовано до розроблення й уточнення змісту, методів і прийомів компетентісно орієнтованого навчання мови іврит у ліцеї та до підготовки рукопису розділів навчально-методичного посібника «Методика роботи з культурологічними текстами на уроках мови іврит у ліцеї».

Висновки. Дослідження підтвердило свою актуальність і перспективність, довело вмотивованість застосування запропонованої методики, що має цілісний характер і спирається на науково виважені та належно апробовані дидактичні та лінгводидактичні принципи.

Дослідження стосується лише однієї з проблем навчання мови іврит у ліцеї. *Перспективу подальших досліджень* вбачаємо в теоретичному та технологічному розробленні інших проблем компетентісно орієнтованого навчання мови іврит з огляду на культуровідповідну парадигму освіти та сучасні інноваційні педагогічні технології навчання.

Література

1. Бакуліна Н. В., Щербак О. Д., Яковлева О. М. Мова іврит. 10–11 класи : навч. прог. для загальноосв. навч. закл. з укр. мовою навчання (рівень стандарту): затвердж. наказом МОН України від 20.04 2018 № 408. Київ, 2017. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/713421/>, <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення 23.05.2020).
2. Бакуліна Н. В. До проблеми добору культурологічних текстів у процесі оволодіння мовою іврит у ліцеї. *The Jewish Speech*. 2017. № 8-1. С. 71-80. URL: <http://jewish-speech.philosophy.spbu.ru/stable/14F4A838-C038-4B5C-85F7-1CA66B43E774> (дата звернення 23.05.2020).
3. Бакуліна Н. В. Методологічні основи оновлення компетентісно орієнтованого змісту навчання мови іврит у ліцеї. *Сучасна освіта: методологія, теорія, практика* : матеріали I всеукр. наук.-практ. конф., м. Дніпро, 12 квіт. 2018 р. Дніпро, 2018. С. 81–88. URL: https://lib.iitta.gov.ua/711312/1/16.05%20%D0%A1%D1%82_%D0%94%D0%BD%D1%96%D0%BF%D1%80%D0%BE_%D0

- %91%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B0.pdf (дата звернення 23.05.2020).
4. Бакуліна Н. В. Культуровідповідна парадигма єврейського світогляду й освіти. *Україна, українська мова – світ XXI століття у діалозі культурно-мовних, морально-громадянських цінностей особистості та педагогічних систем*: ел. зб. статей за матеріалами XII всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 25 жовт. 2019 р. Київ, 2019. С. 16–22. URL: https://lib.iitta.gov.ua/718252/1/Bakulina_%202019_%D0%9A%D0%93%D0%A1%D0%9C%20%D0%97%D0%B1%20%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84_10%20%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB.doc.pdf (дата звернення 23.05.2020).
 5. Бакуліна Н. В. Культурологічна компетентність як центральний компонент змісту навчання мови іврит у ліцеї. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2018 рік*: зб. тез звіт. конф. Київ, 2019. С. 126-127. URL: https://lib.iitta.gov.ua/712807/1/TEZI_BAKULINA_2018_%601.pdf (дата звернення 23.05.2020).
 6. Бакуліна Н. В. Культурологічні тексти у навчанні мови іврит у ліцеї. *Проблеми сучасного підручника*: зб. тез міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 14 трав. 2019 р. Київ, 2019. С. 9-10. URL: https://lib.iitta.gov.ua/716062/1/Vakulina_tezi_PSP_2019.pdf (дата звернення 23.05.2020).
 7. Бакуліна Н. В. Культурологічні тексти як ресурс у формуванні комунікативної компетентності з мови іврит у ліцеях України. *Проблема читання в сучасному інформаційному суспільстві*: зб. тез всеукр. кругл. ст., м. Київ, 12 вересня 2019 р. Київ, 2019. С. 63-65. URL: https://lib.iitta.gov.ua/717565/1/%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B0%20%D0%9D_%D0%92_tezi_12_09_2019.pdf (дата звернення 23.05.2020).
 8. Бакуліна Н. В. Дослідження рівня сформованості культурологічної компетентності ліцеїстів на уроках івриту. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2019 рік*: зб. тез звіт. конф. Київ, 2019. С. 115-116. URL: https://lib.iitta.gov.ua/718752/1/Vakulina_tezi_anotoaini2019.pdf (дата звернення 23.05.2020).
 9. Бакуліна Н. В. Робота з культурологічними текстами – шлях до формування культурної виразності ліцеїстів у навчанні мови іврит. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник тез II всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., м. Київ, 5 берез. 2020 р. Київ, 2020. С. 16–17. URL: https://lib.iitta.gov.ua/719576/1/tezy_internet_konf_05_03_2020_Bakulina.pdf (англ.) (дата звернення 23.05.2020).
 10. Бакуліна Н. В. Формування читацької компетентності ліцеїстів у процесі навчання мови іврит. *Шкільна літературна освіта: традиції і новаторство. VIII Волошинські читання*: зб. тез всеукр. наук.-практ. конф. м. Київ, 2020. С. 67–72. URL: https://lib.iitta.gov.ua/720415/1/%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B0_%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A_%D0%A2%D0%95%D0%97_67_72.pdf (дата звернення 23.05.2020).

11. Бакуліна Н. В. Ефективні прийоми роботи з культурологічними текстами у процесі комунікативно орієнтованого навчання мови іврит у ліцеї. *Сучасна освіта: методологія, теорія, практика* : зб. тез III всеукр. наук.-практ. конф., м. Дніпро, 12 берез. 2020 р. Дніпро, 2020. С. 204–210.
12. Бацевич Ф. С., Богданович Г. Ю. Українсько-російський словник термінів міжкультурної комунікації. Саки : ПП «Підприємство «Фенікс», 2011. 284 с.
13. Вороб'єв В. В. Лингвокультурология. Москва : РУДН, 2008. 336 с.
14. Дороз В. Ф. Принцип крос-культурного діалогізму як одна з основ гуманізації змісту мовної освіти. *Вікторія Дороз*: науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство): зб. наук. пр до 175-річчя НПУ ім. М. П. Драгоманова / відп. ред. Л. І. Мацько. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. Вип. 3. С. 274–281.
15. Колода С. А. Культурологічний підхід в обученні івриту студентів-філологів. *Язык иврит: исследования и преподавание*: матеріали XVIII междунар. ежегод. конф. по иудаике, Москва, 2011. Вып. 38. Т. 5. С. 162–170.
16. Колода С. О. Івритський текст : лінгвістичні аспекти організації структури (на матеріалі сучасної прози) : автореф. дис. ... канд. філ. наук: 10.02.13. Київ, 2008. 22 с.
17. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів : навчально-методичний посібник / В. Г. Редько та ін.; за наук. ред. В. Г. Редька. Київ : Педагогічна думка, 2013. 360 с.
18. Маслова В. А. Лингвокультурология : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед. Минск : Академия, 2010. 208 с.
19. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігіч О. Б. та ін. ; за заг. ред. С. Ю. Николаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
20. Микаберидзе И. А. Национально-культурная специфика взаимодействия вербального и невербального компонентов коммуникации: на материале русской и еврейской лингвокультур : автореф. дис. ... канд. фил. наук : 10.02.20. Краснодар, 2008. 27 с. URL: <http://www.dissercat.com/content/natsionalno-kulturnaya-spetsifika-vzaimodeistviya-verbalnogo-i-neverbalnogo-komponentov-komm#ixzz2lrYHgbaU> (дата звернення 23.05.2020).
21. Микаберидзе И. А. Корреляция вербальных и невербальных компонентов коммуникации (на материале русской и еврейской лингвокультур). *Вестник Ставропольского государственного университета*: сб. науч. тр., Ставрополь, 2008. № 54. С. 117–121. URL: <http://vestnik.stavsu.ru/54-2008/21.pdf> (дата звернення 23.05.2020).
22. Нелюбин Л. Л. Толковый переводоведческий словарь : учеб. пос. 7-е изд., стереотип. Москва : Флинта: Наука, 2016. 320 с.

23. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/konczepczziya.pdf> (дата звернення 25.05.2020).
24. Пассов Е. И. Содержание иноязычного образования как методическая категория. *Иностранные языки в школе*, 2007. № 6. С. 13–23.
25. Пассов Е. И., Кибирева Л. В., Колларова Э. Концепция коммуникативного иноязычного образования (теория и её реализация): метод. пособ. для русистов. Санкт-Петербург : Златоуст, 2007. 200 с.
26. Пассов Е. И. Терминосистема методики, или Как мы говорим и пишем. Санкт-Петербург : Златоуст, 2009. 124 с.
27. Проект Державного стандарту базової середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-derzhavnogo-standartu-bazovoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення 25.05.2020).
28. Прохоров Ю. Е. Национальные социокультурные стереотипы речевого общения и их роль в обучении русскому языку иностранцев. Москва : URSS, 2017. 224 с.
29. Редько В. Г. Засоби формування комунікативної компетентності у змісті шкільних підручників з іноземних мов. Теорія і практика : монографія. Київ : Генеза, 2012. 224 с.
30. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2011. 844 с.
31. Слюбин Д., Грин Дж. Психолінгвістика. Москва, 1976. 336 с.
32. Телия В. Н. Культурные слои во фразеологизмах и дискурсивных практиках. Москва : Языки славянской культуры, 2004. 340 с.
33. Фідкевич О. Л., Курач Л. І. Проблема розвитку лінгвокультурологічної компетентності учнів у процесі навчання мов національних меншин. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 3. С. 136–144.
34. Фідкевич О. Л., Курач, Л. І. Робота з культурологічним текстом на уроках російської мови як засіб формування комунікативної компетентності учнів 5-6 класів. *Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи*: матеріали III міжнар. наук.-практ. конф., Запоріжжя, 15-22 трав. 2017 р. Запоріжжя, 2017. №2 (2 (28)). URL: https://lib.iitta.gov.ua/709069/1/Kurach_Fidkevich.pdf (дата звернення 25.05.2020).
35. Халупо О. И. Языковая культура и лингвокультурная компетентность. *Вестник Челябинского государственного университета. Филология. Искусствоведение*: сб. науч. тр., Челябинск, 2011. Вып. 50, № 3 (218). С. 152-155.
36. Хомский Н. Язык и проблемы знания ; пер. И. М. Кобозевой, Н. Исакадзе, А. А. Арефьева. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1999. 126 с.
37. Шкагова Л. А. Словарь лингвокультурной грамотности как компонент контрольно-измерительных материалов. *Проблемы истории, филологии, культуры*. 2009. № 2 (24). С. 738–741.

References

1. Bakulina, N. V., Shherbak, O. D., & Yakovleva, O. M. (2017). *Mova ivryt. 10–11 klasy: navch. proghr. dlya zahalnoosv. navch. zakl. z ukr. movoiu navchannya (riven standartu): zatverdzh. nakazom MON Ukrainiy vid 20.04 2018 # 408 [Hebrew.*

- 10–11 classes: textbook. progr. for general education textbook lock from Ukrainian language of instruction (standard level): approved. by order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated April 20, 2018 № 408]. Kyiv. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/713421/>, <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (date of appeal: 23.05.2020) (ukr).
2. Bakulina, N. V. (2017). Do problemy doboru kulturolohichnykh tekstiv u protsesi ovolodinnya movoiu ivryt u litseii [On the problem of selection of culturological texts in the process of mastering the Hebrew language in high school]. *The Jewish Speech*, 8-1, 71-80. Retrieved from <http://jewish-speech.philosophy.spbu.ru/stable/14F4A838-C038-4B5C-85F7-1CA66B43E774> (date of appeal: 23.05.2020) (ukr).
 3. Bakulina, N. V. (2018). Metodolohichni osnovy onovlennya kompetentnisno oriyentovanoho zmistu navchannya movy ivryt u litseii [Methodological bases of updating the competence-oriented content of teaching Hebrew in lyceum]. *Suchasna osvita: metodolohiya, teoriya, praktyka: materialy I vseukr. nauk.-prakt. konf.*, m. Dnipro, 12 kvitnya 2018, 81-88. Retrieved from https://lib.iitta.gov.ua/711312/1/16.05%20%D0%A1%D1%82_%D0%94%D0%BD%D1%96%D0%BF%D1%80%D0%BE_%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B0.pdf (date of appeal: 23.05.2020) (ukr).
 4. Bakulina, N. V. (2019). Kulturovidpovidna paradyhma yevreyskoho svitohlyadu i osvity [culturally appropriate paradigm of the Jewish worldview and education]. *Ukraina, ukrainska mova – svit XXI stolittya u dialozi kulturno-movnykh, moralno-hromadyanskykh tsinnostey osobystosti ta pedahohichnykh system: el. zb. statey za materialamy XVII vseukr. nauk.-prakt. konf.*, m. Kyiv, 25 zhovt. 2019, 16-22. Kyiv. Retrieved from https://lib.iitta.gov.ua/718252/1/Bakulina_%202019_%D0%9A%D0%93%D0%A1%D0%9C%20%D0%97%D0%B1%20%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84_10%20%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB.doc.pdf (date of appeal: 23.05.2020) (ukr).
 5. Bakulina, N. V. (2019). Kulturolohichna kompetentnist yak tsentralnyi komponent zmistu navchannya movy ivryt u litseii [Cultural competence as a central component of the content of teaching Hebrew in high school]. *Anotovani rezultaty naukovodoslidnoii roboty Instytutu pedahohiky za 2018 rik: zb. Tez zvit. konf.* Kyiv, 2019, 126-127. Retrieved from https://lib.iitta.gov.ua/712807/1/TEZI_BAKULINA_2018_%601.pdf (date of appeal: 23.05.2020) (ukr).
 6. Bakulina, N. V. (2019). Kulturolohichni teksty u navchanni movy ivryt u litseii [Cultural texts in teaching Hebrew in lyceum]. *Problemy suchasnoho pidruchnyka: zb. tez mizhnar. nauk.-prakt. konf.*, m. Kyiv, 14 trav. 2019 r. Kyiv, 2019, 9-10. Retrieved from https://lib.iitta.gov.ua/716062/1/Bakulina_tezi_PSP_2019.pdf (date of appeal: 23.05.2020) (ukr).
 7. Bakulina, N. V. (2019). Kulturolohichni teksty yak resurs u formuvanni komunikatyvnoi kompetentnosti z movy ivryt u litseyakh Ukrainy [Culturological texts as a resource in the formation of communicative competence in the Hebrew language in lyceums of Ukraine]. *Problema chytannya v suchasnomu informatsynomu suspilstvi: zb. tez vseukr. kruhl. st.*, m. Kyiv, 12 veresnya

2019. Kyiv, 2019. S. 63-65. Retrieved from https://lib.iitta.gov.ua/717565/1/%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B0%20%D0%9D.%D0%92._tezi_12_09_2019.pdf (date of appeal: 23.05.2020) (ukr).
8. Bakulina, N. V. (2019). Doslidzhennya rivnya sformovanosti kulturolohichnoii kompetentnosti litseiistiv na urokakh ivrytu [Research of the level of formation of culturological competence of lyceum students in Hebrew lessons]. *Anotovani rezultaty naukovy-doslidnoyi roboty Instytutu pedahohiky NAPN Ukrainy za 2019 rik: zb. tez zvit. konf. Kyjiv, 2019, 115-116*. Retrieved from https://lib.iitta.gov.ua/718752/1/Bakulina_tezi_anotoaini2019.pdf (date of appeal: 23.05.2020) (ukr).
 9. Bakulina, N. V. (2020). Robota z kulturolohichnymi tekstamy – shlyakh do formuvannya kulturnoi vyraznosti litseiistiv u navchanni movy ivryt [Work with culturological texts – a way to form the cultural expressiveness of high school students in teaching Hebrew]. *Kompetentnisno oriyentovane navchannya: vykhyky ta perspektyvy: zbirnyk tez II vseukr. nauk.-prakt. internet-konf., m. Kyiv, 5 bereznya 2020. Kyiv, 2020, 16-17*. Retrieved from https://lib.iitta.gov.ua/719576/1/tezy_internet_konf_05_03_2020_Bakulina.pdf (date of appeal: 23.05.2020) (eng).
 10. Bakulina, N. V. (2020). Formuvannya chytatskoi kompetentnosti litseiistiv u protsesi navchannya movy ivryt [ormation of reading competence of lyceum students in the process of learning Hebrew]. *Shkilna literaturna osvita: tradytsii i novatorstvo. VIII Voloshynski chytannya: zb. tez vseukr. nauk.-prakt. konf. m. Kyiv, 2020, 67-72*. Retrieved from https://lib.iitta.gov.ua/720415/1/%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B0_%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A_%D0%A2%D0%95%D0%97_67_72.pdf (date of appeal: 23.05.2020) (ukr).
 11. Bakulina, N. V. (2020). Efektyvni pryomy roboty z kulturolohichnymi tekstamy u protsesi komunikatyvno oriyentovanoho navchannya movy ivryt u litseii [Effective methods of working with culturological texts in the process of communicatively oriented teaching of Hebrew in lyceum]. *Suchasna osvita: metodolohiya, teoriya, praktyka: zb. tez III vseukr. nauk.-prakt. konf., m. Dnipro, 12 bereznya 2020 r. Dnipro, 204-210* (ukr).
 12. Batsevych, F. S., & Bohdanovych, H. Yu. (2011). *Ukrainsko-rosiyskyy slovnyk terminiv mizhkulturnoi komunikatsii [Ukrainian-Russian dictionary of terms of intercultural communication]*, 284. Saky: PP "Pidpryyemstvo "Feniks" (ukr).
 13. Vorob'ev, V. V. (2008). *Lingvokulturologiya [Linguoculturolog]*, 336. Moscow: RUDN (rus).
 14. Doroz, V. F. (2009). Pryntsyp kros-kulturnoho dialohizmu yak odna z osnov humanizatsii zmistu movnoii osvity [The principle of cross-cultural dialogue as one of the foundations of humanization of the content of language education]. *Viktoriya Doroz: naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriya 8. Filolohichni nauky (movoznavstvo i literaturoznavstvo): zb. nauk. pr do 175-richchya NPU im. M. P. Drahomanova, 3, 274-281*. Kyiv: M. P. Drahomanov NPU (ukr).

15. Koloda, S. A. (2011). *Kulturologicheskyy podkhod v obuchenii ivritu studentov-filologov. Yazyk ivrit: issledovaniya i prepodavanie: materialy XVIII mezhdunar. ezhegod. konf. po iudaike* [Culturological approach in teaching Hebrew to students of philology], 38, Vol. 5, 162-170. Moscow (rus).
16. Koloda, S. O. (2008). *Ivrytskyi tekst: linhvistychni aspekty orhanizatsii struktury (na materiali suchasnoii prozy)* [Hebrew text: linguistic aspects of the organization of the structure (on the material of modern prose)]. (Abstract of Candidate's Thesis in Philology: 10.02.13), 22. Kyiv (ukr).
17. Redko, V. H. (Ed.). et al. (2013). *Linhvodydaktychni zasady navchannya inozemnoi moyi uchniv starshykh klasiv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv: navchalno-metodychnyi posibnyk* [Linguodidactic principles of teaching a foreign language to high school students: textbook], 360. Kyiv: Pedagogichna dumka (ukr).
18. Maslova, V. A. (2010). *Lingvokul'turologiya: ucheb. posob. dlya stud. vyssh. ucheb. zaved* [Linguoculturology: textbook for students of higher educational institutions], 208. Minsk: Akademiya (rus).
19. Bighich, O. B. et al. (2013). *Metodyka navchannya inozemnykh mov i kultur: teoriya i praktyka: pidruchnyk dlya stud. klasychnykh, pedagoghichnykh i linghvistychnykh universytetiv* [Methods of teaching foreign languages and cultures: theory and practice: textbook for students. classical, pedagogical and linguistic universities], 590. S. Ju. Nikolayeva (Ed.). Kyiv: Lenvit (ukr).
20. Mikaberidze, I. A. (2008). *Natsionalno-kulturnaya spetsifika vzaimodeystviya verbal'nogo i neverbal'nogo komponentov kommunikatsii: na materiale russkoy i evreyskoy lingvokul'tur* [ational-cultural specifics of interaction of verbal and nonverbal components of communication: on the material of Russian and Jewish linguoculture]. (Abstract of Candidate's Thesis in Philology: 10.02.20), 27. Krasnodar. Retrieved from <http://www.dissercat.com/content/natsionalno-kulturnaya-spetsifika-vzaimodeistviya-verbalnogo-i-neverbalnogo-komponentov-komm#ixzz2lrYHgbaU> (date of appeal: 23.05.2020) (rus).
21. Mikaberidze, I. A. (2008). *Korrelyatsiya verbalnykh i neverbalnykh komponentov kommunikatsii (na materiale russkoy i evreyskoy lingvokul'tur)* [Correlation of verbal and nonverbal components of communication (on the material of Russian and Jewish linguistic cultures)]. *Vestnik Stavropol'skogo gosudarstvennogo universiteta: sb. nauch. tr.*, Stavropol, 54, 117–121. Retrieved from <http://vestnik.stavsu.ru/54-2008/21.pdf> (date of appeal: 23.05.2020) (rus).
22. Nelyubin, L L. (2016). *Tolkovyy perevodovedcheskiy slovar: ucheb. pos. [Explanatory translation dictionary: textbook]*, 320.7-e izd., stereotip. Moscow: Flinta: Nauka (rus).
23. *Nova ukraiinska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannya serednyoi shkoly* [New Ukrainian school. Conceptual principles of secondary school reform]. Retrieved from <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/konczepczyia.pdf> (date of appeal: 25.05.2020) (ukr).
24. Passov, E. I. (2007). *Soderzhanie inoyazychnogo obrazovaniya kak metodicheskaya kategoriya. Inostrannye yazyki v shkole* [The content of foreign language education as a methodological category], 6, 13-23 (rus).

25. Passov, E. I., Kibireva, L. V., & Kollarova, E. (2007). *Kontsepsiya kommunikativnogo inoyazychnogo obrazovaniya (teoriya i ee realitsiya): metod. posob. dlya rusistov [The concept of communicative foreign language education (theory and its implementation): a method. allowance. for Russians]*, 200. Saint-Peterburg: Zlatoust (rus).
26. Passov, E. I. (2009). *Terminosistema metodiki, ili Kak my govorim i pishem [terminological system of methodology, or How we speak and write]*, 124. Saint-Peterburg: Zlatoust (rus).
27. *Proekt Derzhavnogho standartu bazovoji serednjoji osvity [Draft State Standard of Basic Secondary Education]*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-derzhavnogo-standartu-bazovoyi-serednoyi-osviti> (date of appeal: 25.05.2020) (ukr).
28. Prokhorov, Yu. E. (2017). *Natsional'nye sotsiokul'turnye stereotipy rechevogo obshcheniya i ikh rol' v obuchenii russkomu yazyku inostrantsev [National socio-cultural stereotypes of speech communication and their role in teaching Russian to foreigners]*, 224. Moscow: URSS (rus).
29. Redko, V. Gh. (2012). *Zasoby formuvannja komunikatyvnoji kompetentnosti u zmisti shkilnykh pidruchnykh z inozemnykh mov. Teorija i praktyka: monohrafiya [Means of formation of communicative competence in the content of school textbooks in foreign languages. Theory and practice: a monograph.]*, 224. Kyiv: Gheneza (ukr).
30. Selivanova, O. O. (2011). *Linhvistychna entsyklopediya [Linguistic encyclopedia]*, 844. Poltava: Dovkillya-K (ukr).
31. Slobin, D., & Grin, J. (1976). *Psikholingvistika [Psycholinguistics]*, 336. Moscow (rus).
32. Teliya, V. N. (2004). *Kul'turnye sloi vo frazeologizmax i diskursivnykh praktikakh [Cultural layers in phraseology and discursive practices]*, 340. Moscow: Yazyki slavyanskoy kultury (rus).
33. Fidkevych, O. L., & Kurach, L. I. (2015). Problema rozvytku linhvokulturolohichnoji kompetentnosti uchniv u protsesi navchannya mov natsionalnykh menshyn [The problem of development of linguo-cultural competence of students in the process of learning the languages of national minorities]. *Ukrainiyskiy pedahohichnyi zhurnal*, 3, 136-144 (ukr).
34. Fidkevych, O. L., & Kurach, L. I. (2017). Robota z kulturolohichnym tekstem na urokakh rosiyskoi movy yak zasib formuvannya komunikatyvnoji kompetentnosti uchniv 5-6 klasiv [Work with culturalogical text in Russian lessons as a means of forming communicative competence of students in grades 5-6]. *Neperervna osvita novoho storichchya: dosyahnennya ta perspektyvy: materialy III mizhnar. nauk.-prakt. konf., Zaporizhzhya, 15-22 trav. 2017 r. Zaporizhzhya*, 2(28). Retrieved from https://lib.iitta.gov.ua/709069/1/Kurach_Fidkevich.pdf (date of appeal: 25.05.2020) (ukr).
35. Khalupo, O. I. (2011). Yazykovaya kultura i lingvokulturnaya kompetentnost [Language culture and linguistic and cultural competence]. *Vestnik Chelyabinskogo gosudarstvennogo universiteta. Filologiya. Iskusstvovedenie: sb. nauch. tr., Chelyabinsk, Issue 50, 3 (218)*, 152-155 (rus).

36. Khomskiy, N. *Yazyk i problemy znaniya [Language and problems of knowledge]*, 129. Translation by I. M. Kobozev, N. Isakadze, & A. A. Arefeva. Moscow: Publishing House of Moscow University (rus).
37. Shkatova, L. A. (2009). Slovar lingvokulturnoy gramotnosti kak komponent kontrol'no-izmeritel'nykh materialov [Dictionary of linguistic and cultural literacy as a component of control and measuring materials]. *Problemy istorii, filologii, kul'tury*, 2 (24), 738-741 (rus).

ФОРМИРОВАНИЕ КУЛЬТУРНО-ЯЗЫКОВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ЛИЦЕИСТОВ В ОБУЧЕНИИ ЯЗЫКУ ИВРИТ

Н. В. Бакулина

В статье обоснована актуальность проблемы формирования культурно-языковой компетенции лицеистов в обучении языку иврит, проанализирована лингвистическая, лингводидактическая, учебно-методическая литература и действующие нормативные документы с целью определения научно-методических основ компетентностно ориентированного обучения языку иврит в лицее, представлены результаты констатирующего и формирующего этапов педагогического эксперимента для изучения состояния формирования культурно-языковой компетенции, определения уровня её сформированности в результате экспериментального обучения и коррекции предложенного содержания учебных материалов.

Определено понятие «культурно-языковой компетенции», ведущие принципы обучения языку иврит в лицее, базовые компоненты содержания культурно-языковой компетентности лицеистов в процессе обучения языку иврит, представлены количественный и качественный анализ результатов опытного обучения для выявления эффективности предлагаемой методики.

Полученные результаты были применены к разработке и уточнению содержания, методов и приемов компетентностно ориентированного обучения языку иврит в лицее и к подготовке рукописи разделов учебно-методического пособия «Методика работы с культурологическими текстами на уроках языка иврит в лицее».

Исследование подтвердило свою актуальность и перспективность, доказало мотивированность применения предлагаемой методики, имеет целостный характер и опирается на научно взвешенные и должным образом апробированные дидактические и лингводидактические принципы.

Исследование касается лишь одной из проблем обучения языку иврит в лицее. Перспективу дальнейших исследований видим в теоретической и технологической разработке других проблем компетентностно ориентированного обучения языку иврит с учётом культуросообразной парадигмы образования и современных инновационных педагогических технологий обучения.

Ключевые слова: культурно-языковая компетенция, язык иврит, учащиеся лицея.

FORMATION OF CULTURAL AND LINGUISTIC COMPETENCE OF LYCEUM STUDENTS IN TEACHING THE HEBREW LANGUAGE**N. V. Bakulina**

The article substantiates the urgency of the problem of forming cultural and linguistic competence of lyceum students in teaching Hebrew, analyzes linguistic, linguodidactic, educational and methodological literature and current regulations to determine the scientific and methodological foundations of competence-oriented teaching of Hebrew in lyceum, presents the results of the statement and formative, pedagogical experiment to study the state of formation of cultural and linguistic competence, determining the level of its formation as a result of experimental training and correction of the proposed content of educational materials.

Thus, the concept of "cultural and linguistic competence", the leading principles of teaching Hebrew in lyceum, the basic components of the content of cultural and linguistic competence of lyceum students in the process of learning Hebrew, quantitative and qualitative analysis of research results to identify the effectiveness of the proposed method.

The obtained results were applied to the development and refinement of the content, methods and techniques of competency-based teaching of Hebrew in lyceum and to the preparation of a manuscript of sections of the textbook "Methods of working with cultural texts in Hebrew lessons in lyceum".

The study confirmed its relevance and prospects, proved the motivation for the application of the proposed methodology, which has a holistic nature and is based on scientifically sound and properly tested didactic and linguodidactic principles.

The study addresses only one of the problems of teaching Hebrew in high school. We see the prospect of further research in the theoretical and technological development of other problems of competence-oriented teaching of the Hebrew language in view of the culturally appropriate paradigm of education and modern innovative pedagogical learning technologies.

Key words: *Cultural and linguistic competence, Hebrew language, lyceum students.*

Бакуліна Наталія Валеріївна – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України (м. Київ, Україна). E-mail: natusya29@ukr.net

Бакулина Наталья Валериевна – кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник отдела обучения языкам национальных меньшинств и зарубежной литературы Института педагогики НАПН Украины (г. Киев, Украина). E-mail: natusya29@ukr.net

Bakulina Nataliia Valeriivna – PhD in Education, Senior Researcher of the Department of Teaching Languages of National Minorities and Foreign Literature of the Institute of Pedagogy of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine). E-mail: natusya29@ukr.net